

**BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING INKLYUZIV
TA'LIMGA KASBIY-METODIK TAYYORGARLIGINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Ne'matullayeva Gulsanam Ne'matulla qizi

Samarqand davlat pedagogika instituti Texnologiya kafedrası assistenti

E-mail: gulsanamnematullayeva@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisdagi bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining inklyuziv ta'limni tashkil etishga doir kasbiy-metodik tayyorgarligini takomillashtirishning pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Bo'lajak o'qituvchilarda inklyuziv kompetensiyalarni shakllantirish, individual ta'lim ehtiyojlarini hisobga olish, differensial yondashuvni qo'llash hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, oliy pedagogik ta'lim jarayonida nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirishga qaratilgan metodik yondashuvlar asoslangan.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi, kasbiy tayyorgarlik, metodik kompetensiya, individual yondashuv, differensial ta'lim, pedagogik texnologiya, maxsus ta'lim ehtiyojlari.

Аннотация. В данном тезисе освещены педагогические возможности совершенствования профессионально-методической подготовки будущих учителей начальных классов по организации инклюзивного образования. Особое внимание уделяется вопросам формирования инклюзивных компетенций у будущих учителей, учета индивидуальных образовательных потребностей, применения дифференцированного подхода и использования современных педагогических технологий. Также обоснованы методические подходы, направленные на сочетание теоретических знаний с практической деятельностью в процессе высшего педагогического образования.

Ключевые слова: инклюзивное образование, будущий учитель начальных классов, профессиональная подготовка, методическая компетенция, индивидуальный подход, дифференцированное образование, педагогические технологии, специальные образовательные потребности.

Abstract. This thesis highlights the pedagogical possibilities for improving the professional and methodological training of future primary school teachers in

organizing inclusive education. Particular attention is paid to the formation of inclusive competencies in future teachers, taking into account individual educational needs, applying a differentiated approach, and using modern pedagogical technologies. Methodological approaches aimed at combining theoretical knowledge with practical activity in the process of higher pedagogical education are also substantiated.

Key words: inclusive education, future primary school teacher, professional training, methodological competence, individual approach, differentiated education, pedagogical technology, special educational needs.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimida har bir bolaning individual imkoniyatlari, qobiliyatlari va ta'lim olish ehtiyojlarini hisobga olish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim barcha bolalarning, jumladan, alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilarning ham teng huquqli ta'lim olishi, ijtimoiylashuvi va o'z imkoniyatlarini namoyon etishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishga xizmat qiladi. Bunday ta'lim muhitini shakllantirish, avvalo, o'qituvchining kasbiy bilimlari, pedagogik mahorati va metodik tayyorgarligiga bog'liq.

Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida o'qituvchining har bir o'quvchiga individual yondashuvi, sinfda ijobiy psixologik muhit yaratishi va ta'lim jarayonini bolalarning ehtiyojlariga mos tashkil etishi alohida ahamiyat kasb etadi. Shu sababli bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini oliy ta'lim jarayonidayoq inklyuziv ta'limga kasbiy va metodik jihatdan tayyorlash dolzarb pedagogik muammolardan biridir.

Asosiy qism. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining inklyuziv ta'limga kasbiy-metodik tayyorgarligi pedagogik, psixologik va metodik bilimlarni amaliy faoliyatda qo'llay olish qobiliyatini ifodalaydi. Ushbu tayyorgarlik faqat inklyuziv ta'lim nazariyasini bilish bilan cheklanmaydi, balki o'quvchilarning individual xususiyatlarini aniqlash, ta'lim mazmunini moslashtirish, samarali pedagogik usullarni tanlash va ota-onalar hamda tegishli mutaxassislar bilan hamkorlik qilishni ham qamrab oladi.

Kasbiy-metodik tayyorgarlikni takomillashtirishda, avvalo, bo'lajak o'qituvchilarning inklyuziv ta'limga nisbatan ijobiy munosabati va kasbiy mas'uliyatini shakllantirish lozim. Buning uchun oliy ta'lim muassasalarida inklyuziv pedagogika, maxsus pedagogika va pedagogik psixologiya fanlari mazmunini o'zaro integratsiyalash, nazariy mashg'ulotlarni amaliy topshiriqlar bilan boyitish maqsadga muvofiq.

Mazkur jarayonda quyidagi metodik yo'nalishlar muhim ahamiyatga ega:

Birinchidan, nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg'unlashtirish. Bo'lajak o'qituvchilarga inklyuziv ta'limning tamoyillari, o'quvchilarning individual ehtiyojlari va ta'lim muhitiga qo'yiladigan talablarni o'rgatish bilan birga, real pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish topshiriqlarini berish zarur. Pedagogik keyslar, muammoli vaziyatlar va mikrodarslar orqali talabalarning mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalari rivojlantiriladi.

Ikkinchidan, differensial va individual ta'lim metodlarini o'zlashtirish. Boshlang'ich sinfda o'quvchilarning bilim darajasi, o'rganish sur'ati va ta'lim ehtiyojlari turlicha bo'lishi mumkin. Shu bois bo'lajak o'qituvchilar topshiriqlarni murakkablik darajasiga ko'ra moslashtirish, vizual materiallardan foydalanish, ko'rsatmalarni tushunarli shaklda berish va o'quvchilarning bilimini turli usullar orqali baholashni o'rganishlari kerak.

Uchinchidan, hamkorlikka asoslangan pedagogik faoliyatni rivojlantirish. Inklyuziv ta'lim samaradorligi o'qituvchi, ota-ona, psixolog, maxsus pedagog va boshqa tegishli mutaxassislarining hamkorligiga bog'liq. Shu sababli oliy ta'lim jarayonida guruhli loyihalar, hamkorlikdagi dars ishlanmalari va pedagogik maslahatlashuvlarni modellashtirish orqali bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish lozim.

To'rtinchidan, raqamli va assistiv texnologiyalardan foydalanish. Audio materiallar, subtitrlar, vizual ko'rsatmalar, elektron ta'lim resurslari va moslashtirilgan raqamli topshiriqlar ayrim o'quvchilarning ta'lim jarayonida faol ishtirok etishiga yordam beradi. Bo'lajak o'qituvchilar ushbu vositalarni o'quv maqsadi va o'quvchining ehtiyojidan kelib chiqib tanlash kompetensiyasiga ega bo'lishlari zarur.

Beshinchidan, refleksiv va baholash faoliyatini takomillashtirish. Talabalar o'zlari ishlab chiqqan dars ishlanmalarini tahlil qilish, pedagogik faoliyatdagi kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini belgilashga o'rgatilishi kerak. Bunda o'zini o'zi baholash, o'zaro baholash, kuzatuv varaqalari va elektron portfolio kabi vositalardan foydalanish mumkin.

Yuqoridagi yo'nalishlardan kelib chiqib, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining inklyuziv ta'limga kasbiy-metodik tayyorgarligini takomillashtirishning quyidagi bosqichlarini taklif etish mumkin:

Motivatsion bosqich – inklyuziv qadriyatlar, pedagogik mas'uliyat va barcha bolalarga hurmat munosabatini shakllantirish.

Mazmuniy bosqich – inklyuziv ta'lim, individual ehtiyojlar va moslashtirilgan ta'lim metodlari bo'yicha bilimlarni rivojlantirish.

Amaliy-faoliyat bosqichi – keyslar, mikrodarslar, pedagogik amaliyot va individual dars loyihalari orqali metodik ko'nikmalarni shakllantirish.

Refleksiv-baholash bosqichi – kasbiy faoliyatni tahlil qilish, natijalarni baholash va keyingi rivojlanish yo'nalishlarini belgilash.

Mazkur bosqichlarni o'zaro uzviy bog'liq holda tashkil etish bo'lajak o'qituvchilarning inklyuziv ta'limni loyihalash, amalga oshirish va baholashga doir tayyorgarligini tizimli rivojlantirish imkonini beradi. Bunda talabalarning kasbiy-metodik tayyorgarligi nazariy bilim, amaliy ko'nikma, kasbiy munosabat va refleksiv faoliyat birligi asosida baholanishi maqsadga muvofiq.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining inklyuziv ta'limga kasbiy-metodik tayyorgarligini takomillashtirish oliy pedagogik ta'lim mazmuni, metodlari va amaliy faoliyatini o'zaro uyg'unlashtirishni talab etadi. Inklyuziv pedagogika bo'yicha nazariy bilimlarni pedagogik keyslar, mikrodarslar, differensial topshiriqlar, raqamli vositalar va refleksiv baholash bilan boyitish bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida inklyuziv ta'limga tayyorlashning bosqichli metodik tizimini joriy etish, pedagogik amaliyot imkoniyatlarini kengaytirish va fanlararo hamkorlikni kuchaytirish tavsiya etiladi. Mazkur yondashuvlar har bir bolaning ta'lim olish huquqini hurmat qiladigan, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga oladigan hamda zamonaviy pedagogik talablarga javob beradigan boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi. **“Ta'lim to'g'risida”gi Qonun.** O'RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining *****“Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”***gi PQ-4860-son qarori,** 2020-yil 13-oktabr.
3. UNESCO. *A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education.* Paris: UNESCO, 2017.
4. UNESCO. *Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and Education: All Means All.* Paris: UNESCO, 2020.
5. Booth, T., Ainscow, M. *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools.* 3rd ed. Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education, 2011.